

რეცენზია კონსტანტინე გამსახურდიას რომანზე „დიდოსტაგის კონსტანტინეს მარჯვენა“

კონსტანტინე გამსახურდიას შედეგრი, „დიდოსტაგის მარჯვენა“, ქართული მწერლობის ქვაკუთხედს წარმოადგენს. მასში გაცოცხლებულია XI საუკუნის საქართველო — ქვეყნის გაერთიანებისა და გრანდიოზული აღმშენებლობის პერიოდი. მწერალი მხოლოდ ისტორიულ ქრონიკას კი არ გვიზიარებს, არამედ სიღრმისეულად აანალიზებს იმ მუდმივ ეროვნულ და ფილოსოფიურ გამოწვევებს, რომლებიც დროს არ ექვემდებარება.

ნაწარმოების ცენტრში მეფე გიორგი I-ის მმართველობის ხანაა. ეს არის რთული ეპოქა, როდესაც ერთიანი სახელმწიფოებრიობის იდეა გაშუქდებულ ბრძოლაშია ურჩ ფეოდალურ კლასსა და ბიზანტიის იმპერიის მზაკვრულ პოლიტიკასთან. სეგეციხოვლის აგების პროცესი, რომელიც რომანში დეტალურად არის აღწერილი, ერის სულიერი ერთიანობისა და ძლიერების სიმბოლოდ აღიქმება. თუმცა, ისტორიული ფონი აქ მხოლოდ სცენას არ წარმოადგენს; ეს არის სივრცე, სადაც იკვეთება ხელოვანისა და მბრძანებლის ინტერესთა კონფლიქტი.

„დიდოსტაგის მარჯვენა“ კლასიკური ნიმუშია ისტორიული პროზისა, სადაც რეალური ისტორიული ფიგურები (გიორგი I, მელქისედეკ კათალიკოსი) ორგანულად ერწყმიან ლიტერატურულ პერსონაჟებს. გამსახურდიასეული თხრობის მანერა, რომელიც გაჯერებულია არქაული ლექსიკითა და დახვეწილი სტილისტიკით, მკითხველს ეხმარება სრულად შეიგრძნოს შუა საუკუნეების ატმოსფერო.

ავტორის მთავარი სათქმელი სწორედ გამოგონილ გმირებშია თავმოყრილი. კონსტანტინე არსაკიძე შემოქმედი ადამიანის ზოგადსახეა. მისი გრაგედია იმაში მდგომარეობს, რომ ნამდვილი ხელოვანი მარტოსულია და ხშირად ძალაუფლების მსხვერპლად იქცევა. არსაკიძის მაგალითზე ვხედავთ, რომ შედეგრის შექმნა უდიდეს დათმობას მოითხოვს — მან საკუთარი პირადი ბედნიერება და, საბოლოოდ, ფიზიკური მარჯვენაც კი გაძარს შესწირა. რაც შეეხება შორენას, იგი სილამაზისა და მშობლიური მიწის განსახიერებაა. მისი სახე აერთიანებს რომანის სასიყვარულო და პოლიტიკურ ხაზებს, ხოლო მისი გრაგიკული ბედი მიგვანიშნებს, თუ როგორ ანადგურებს დაუნდობელი ეპოქა და ამბიციები ყველაფერს, რაც სპეგაკი და მშვენიერია.

გამსახურდია ოსტატურად იყენებს მხატვრულ ხერხებს — მეტაფორებსა და სიმბოლიზმს. სვეტიცხოვლის გაძარი აქ თავადვეა პერსონაჟი — მარადიული მშვენიერებისა და ეროვნული უკვდავების ნიშანსვეტი. ავტორი მუდმივად აპირისპირებს ერთმანეთს მეფის მრისხანე ბუნებასა და ხუროთმოძღვრის სულიერ სიფაქიზეს. ბუნების პეიზაჟები კი ხშირად პერსონაჟების ემოციურ ფონს იმეორებს, რაც თხრობას მეტ დრამატიზმს მატებს.

რომანში მწერალი რამდენიმე მწვავე პრობლემას განიხილავს, მათ შორის შემოქმედისა და სახელმწიფოს ურთიერთობას. გამსახურდია მიგვანიშნებს, რომ პოლიტიკური ძალა ხშირად ვერ აცნობიერებს თავისუფალი სულის მნიშვნელობას — მეფე გიორგიმ სწორედ იმ ადამიანს მოჰკვეთა ხელი, ვინც მისი სახელი საუკუნეებს შემონახა. ამავდროულად, ავტორი მკაცრად გმობს კუთხურ სეპარატიზმსა და ღალატს, ხაზს უსვამს რა, რომ ქვეყნის გადარჩენა მხოლოდ სიმტკიცესა და ერთიანობაშია.

დასკვნის სახით შეიძლება ითქვას, რომ „დიდოსტატის მარჯვენა“ არის გრაგიკული ჰიმნი ადამიანურ ნიჭსა და ქართულ იდენტობაზე. ნაწარმოები გვარწმუნებს, რომ ჭეშმარიტი ხელოვნება უკვდავია, ხოლო ისტორიული გამოცდილების გააზრება ერის გადარჩენის ერთადერთი გზაა. გამსახურდიამ დაგვანახვა, რომ გაძარი (იქნება ეს სახელმწიფო თუ კულტურა) მხოლოდ მაშინ არის მყარი, როცა მასში შემოქმედის სული და თავგნწირვაა ჩადებული.

ბექა ელბაქიძე